Vol. 1, Issue 3

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA YENGIL SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION MENEJMENTNI JORIY ETISH VA UNING IQTISODIY SAMARADORLIGI

Otamurodova Dildora Abdukarimovna

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti, Iqtisodiyot va biznesni boshqarish kafedrasi katta o‘qituvchisi

Ahmadov Azizbek Abdulazizovich

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida yengil sanoat korxonalarida innovatsion menejment tizimlarini joriy etishning nazariy va amaliy jihatlari tadqiq etilgan. Zamonaviy boshqaruv mexanizmlarining korxona iqtisodiy samaradorligiga ta’siri, xususan, yengil sanoat korxonalari faoliyatidagi real jarayonlar asosida tahlil qilingan. Maqolada raqamlashtirishning operatsion xarajatlarni qisqartirish, mehnat muhofazasini ta’minlash, mehnat unumdorligini oshirish va mahsulot raqobatbardoshligini ta’minlashdagi o‘rni ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: Raqamli iqtisodiyot, innovatsion menejment, yengil sanoat, iqtisodiy samaradorlik, raqamlashtirish, mehnat xavfsizligi, mehnat unumdorligi, ERP tizimlari, zamonaviy boshqaruv.

Kirish

Jahon iqtisodiyotining globallashuvi va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi sharoitida sanoat korxonalarini boshqarishning an’anaviy usullari o‘z o‘rnini innovatsion menejment tizimlariga bo‘shatib bermoqda. Raqamli iqtisodiyot nafaqat axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo‘llashni, balki korxona faoliyatining barcha bosqichlarini - xomashyo xarididan tortib to tayyor mahsulotni sotishgacha

bo‘lgan jarayonlarni tubdan modernizatsiya qilishni taqozo etadi. O‘zbekiston Respublikasida ham so‘nggi yillarda yengil sanoatni, xususan, to‘qimachilik tarmog‘ini rivojlantirish va uning eksport salohiyatini oshirish iqtisodiy siyosatning ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Bunga erishishning eng ishonchli yo‘li esa korxonalarda innovatsion menejmentni kompleks joriy etishdir.

Innovatsion menejment tushunchasi korxonada yangiliklarni – texnologik, tashkiliy, iqtisodiy va ijtimoiy yangiliklarni yaratish, o‘zlashtirish hamda joriy etish jarayonlarini maqsadli boshqarishni anglatadi. Raqamli iqtisodiyot davrida bu jarayon asosan katta ma’lumotlar, bulutli texnologiyalar, sun’iy intellekt, mashinali o‘qitish va narsalar interneti kabi aqlli vositalar yordamida amalga oshiriladi. Yengil sanoatda bu holat, avvalo, xomashyoni qayta ishlashdan tortib, tayyor kiyim-kechak ishlab chiqarishgacha bo‘lgan to‘liq tsiklni avtomatlashtirishda nomoyon bo‘ladi.

Amaliy kuzatuvlar hamda korxonada olib borilgan xronometraj va instrumental o‘lchovlar shuni ko‘rsatmoqdaki, bunday muassasalarda elektron axborot bazasini va bulutli monitoringni yaratish iqtisodiy samaraning birinchi va eng fundamental qadamidir. Boshqaruv qatoriga sun’iy intellekt va avtomatlashtirish elementlarini kiritish orqali korxona bir qator iqtisodiy dividendlar olmoqda:

Logistika va ta’minot zanjirini optimallashtirish – xomashyoning o‘z vaqtida, logistik yo‘qotishlarsiz yetkazib berilishi ta’minlanmoqda;

Sifat nazorati va raqobatbardoshlik– sensorli datchiklar yordamida mahsulotdagi texnologik nuqsonlarni ishlab chiqarishning ilk bosqichlaridayoq avtomatik aniqlash va liniyani to‘xtatish orqali brak ulushi kamaytirilmoqda;

Resurslar tejamkorligi – dastgohlarning ish rejimini optimal va avtomatlashtirilgan tarzda sozlash orqali katta miqdorda elektr energiyasi va xomashyo sarfini tejashga erishildi;

Inson resurslarini boshqarish va xavfsizlik – ishchilarning KPI ko‘rsatkichlarini hisoblash obyektivlashdi, shu bilan birga sexlardagi mehnat muhofazasi sharoitlari onlayn datchiklar orqali uzluksiz nazoratga olindi. Bu baxtsiz hodisalarning oldini olish bilan birga ishchilarning mehnat unumdorligini rag‘batlantirdi.

Mavzuni yanada teran va dalillangan holatda ochib berish maqsadida innovatsion menejment tizimlari joriy etilishidan oldingi va keyingi holatlar qiyosiy tahliliy jadvalini ishlab chiqdik. Quyidagi jadvalda ko‘rib chiqilayotgan yengil sanoat muassasasining o‘rtacha yillik iqtisodiy, ishlab chiqarish va boshqaruv ko‘rsatkichlarining o‘zgarishi ifodalangan.

Xulosa

Olib borilgan ilmiy izlanishlar va amaliy empirik tahlillarimiz xulosasi o‘rnida shuni qat’iy ta’kidlash joizki, raqamli iqtisodiyot rivojlanib borayotgan bugungi sharoitda sanoat tarmoqlari, xususan, yengil sanoat korxonalarida innovatsion menejmentni joriy etish oddiy ixtiyoriy tashabbus emas, balki raqobat kurashida omon qolish va rivojlanishning imperativ shartiga aylanib ulgurgan. Namangan viloyatidagi hududiy majmualar misolida qilingan hisob-kitoblar ko‘rsatmoqdaki, aqlli boshqaruv texnologiyalari operatsion rentabellikni nafaqat barqarorlashtiradi, balki qo‘shimcha qiymat yaratish zanjirini tubdan kengaytiradi. Innovatsion menejmentning samaradorligi faqat moliyaviy daromad bilangina o‘lchanmaydi. Bizningcha, uning eng oliy natijasi – korxonada inson mehnatining intellektualizatsiyasi, xodimlar uchun kafolatlangan xavfsiz mehnat sharoitlarining shakllanishi hamda respublikamiz iqtisodiyotining yuqori texnologik tarmoqlar sari ishonchli transformatsiyasidir. Raqamlashtirish yengil sanoatda sifat inqilobini amalga oshirish va jahon xarid bozorida O‘zbekistonning brendini mustahkamlash uchun kuchli tramplin bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi «'Raqamli O‘zbekiston — 2030' strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi PF-6079-sonli Farmoni.
2. G‘ulomov S.S., Shermuxamedov A.T., Begalov B.A. 'Raqamli iqtisodiyot'. Darslik. - T.: 'Iqtisodiyot', 2020. 340 b.
3. Qosimov M.A. 'Sanoat korxonalarida innovatsion menejment: nazariya va amaliyot'. O‘quv qo‘llanma. - T.: 'Fan va texnologiya', 2021.
4. Davenport T.H. 'Process Innovation: Reengineering Work through Information Technology'. Harvard Business School Press, 2018.
5. Mahalliy yengil sanoat korxonasining yillik ishlab chiqarish hisobotlari, moliyaviy va texnik-iqtisodiy ko‘rsatkichlari ma’lumotnomasi (2025-2026 yillar).
6. O‘z DSt va ISO 45001 standartlari asosida sanoat korxonalarida mehnat xavfsizligini ta’minlash hamda boshqarish bo‘yicha amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar va yo‘riqnomalar to‘plami.